

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมในปัจจุบัน ปัญหาเด็กและเยาวชนเริ่มทวีความรุนแรงและมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมเพิ่มมากขึ้น เราจะพบเรื่องราวปัญหาของเด็กและเยาวชนปรากฏตามสื่อเป็นประจำแทบทุกวัน รวมไปถึงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้เกิดขึ้นและก่อความวิตกกังวลแก่บุคคลหลายกลุ่มในสังคมไทย ซึ่งเด็กและเยาวชนนั้นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้าน เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย ความคิด จิตใจอารมณ์และสังคม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เด็กและเยาวชนมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลอง ต้องการอิสระเสรี ส่งอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรม หากขาดการเอาใจใส่ดูแล ฝึกฝน อบรมขัดเกลา ระวังประคบ ก็จะทำให้จิตใจของเยาวชนมีความอ่อนแอ ไม่ค่อยมีความสุข มีความกระวนกระวาย มีความเครียด เมื่อหาทางออกไม่ได้อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ เช่น การยกพวกตีกัน ฆ่าตัวตาย เล่นการพนัน ลักขโมย เที่ยวกลางคืน คบคนชั่วเป็นมิตร ดื่มสุรา เป็นต้น

การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน เป็นการพัฒนาความสามารถทางสังคม ความพยายามเพิ่มพูนการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาในสถานการณ์วิกฤตที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ตลอดจนเป็นความสามารถที่จะส่งเสริมสุขภาพของบุคคลและชุมชนด้วย การสอนทักษะชีวิตซึ่งมีความครอบคลุมทุกแง่มุม เป็นการสอนแบบเบ็ดเสร็จ ในจำนวนทักษะชีวิตทั้งหมด สิ่งที่จะต้องได้รับการพิจารณาก็คือ ทักษะชีวิตพื้นฐานซึ่งจะต้องจัดให้มีการสอนให้สัมพันธ์กับการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทักษะชีวิตจึงมีความแตกต่างจากทักษะทั่วไป เพราะทักษะชีวิตเป็นความสามารถต่างๆ ที่มีคุณค่าของบุคคล ที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ตลอดจนช่วยอายุขัย และเป็นทักษะที่มีความยุ่งยากซับซ้อน แต่สามารถพัฒนาขึ้นได้ เนื่องจากทักษะต่างๆ ล้วนแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในระยะหลังได้มีการเสนอแนวคิดการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคล โดยมีเป้าหมายแห่งความ

สำเร็จของการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน ก็เพื่อสร้างโอกาส ส่งเสริม และพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้และทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 3-8) ในมาตรา 6 มาตรา 23 (2) และ (3) และมาตรา 24 ว่าด้วยการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการ ถ่ายทอด ความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ นอกจากนั้นแล้ว การศึกษายังหมายรวมถึง คำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” ซึ่งมีความหมายว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต โดยที่สถาบันอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษา เช่น รัฐ เอกชน สถาบัน ศาสนา ครอบครัวยุคนั้น สถาบันประกอบการต่างๆ โดยสามารถจัดการศึกษาได้ทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบและสนับสนุนให้ชุมชน องค์กรหรือสถานประกอบการสามารถจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้ โดยต้องยึดหลักให้ผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ เพื่อที่จะให้ผู้เรียน นั้นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขภายใต้การเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การดำเนินการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ใน ทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย คือ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีความเป็นพลเมืองและภูมิใจในความเป็นไทย กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศจุดเน้นและแนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความ สามารถ โดยมีทักษะชีวิตและทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย และให้แนวทางใน การจัดการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะ ที่เป็นจุดเน้นพร้อมทั้งผลักดันส่งเสริม ให้ผู้สอนออกแบบและจัดการเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจเต็มศักยภาพของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เน้นการปฏิบัติจริง โดยจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน และเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน จัดแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมในการจัดการเรียนรู้และผู้สอนต้องวัดและประเมินผลการเรียนเป็นรายบุคคล

ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายโดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และนำผลการประเมินมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมตลอดชีวิต และเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการศึกษารเรียนรู้จากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ อันได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 2) การจัดการระบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 ที่กำหนดแนวทางในการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน การจัดการศึกษา และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ยืดหยุ่นหลากหลาย เข้าถึงง่าย ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั่วไป รวมทั้งเปิดเวทีสาธารณะให้เป็นศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนกับนักคิด มีการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกทั้งยังพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่นจากผู้ปราชญ์ชาวบ้าน และยังเป็นการสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักพึ่งพาตนเองตามศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนที่จะต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2555 : 94)

ดังนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของทุกฝ่าย ที่จำเป็นต้องจัดกิจกรรมเพื่อดำเนินการสร้างทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน ให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม การจัดการกับอารมณ์และความรู้สึก ทั้งเป็นกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีความเจริญงอกงามในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกายและจิตใจ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติที่ดีงาม มีระเบียบวินัย มีความคิดไตร่ตรอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้อยู่เสมอ รู้จักนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป (นงเยาว์ กัลยาลักษณ์. 2541 : 11)

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพและสภาพทั่วไปของบ้านดงต้อง ตำบล ผาตั้ง อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย พบว่า ชุมชนแห่งนี้มีการประกอบอาชีพสวนยางพารา เป็นอาชีพหลักมากถึงร้อยละ 70 มีการปลูกกันอย่างหนาแน่นทั้งในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง และมีแนวโน้มในการขยายการปลูกยางพารามากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งสวนยางพาราในชุมชนยังอยู่ใกล้กับสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ต่างๆของชุมชน การนำสวนยางพารา มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้เด็กและเยาวชนในชุมชนนั้น จะทำให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้และการฝึกฝนทักษะชีวิตในรอบด้าน ทั้งทางตรงและทางอ้อม และยังสามารถเป็นแนวทางให้เด็กและเยาวชนในการพัฒนาต่อยอดอาชีพการทำสวนยางพาราได้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สวนยางพาราจึงเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน เพื่อมาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้องคุ้มค่า และมีคุณธรรม สร้างและพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่องาน มีค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน อันจะนำไปสู่การให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 3) และการจัดการเรียนรู้สวนยางพารามีส่วนที่เกี่ยวข้องถึง มาตรา 29 ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษาจะต้องร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เป็นต้นนั้น การจะส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งได้นั้น ชุมชนจำเป็นต้องมีการจัดการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาาระหว่างชุมชน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น พบว่า ในปัจจุบันการเรียนรู้กำลังเปลี่ยน โฉมจากสอนบรรยาย ไปเป็นสอนแบบเน้นฝึกทักษะ เช่น ทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม ทักษะชีวิตและการเป็นพลเมืองโลก เป็นต้น ผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ไม่สอน แต่จัดในแบบกระบวนการฝึก นอกจากนี้ผู้เรียนก็ต้องทำงานหนักขึ้นเพื่อให้ได้ทั้งความรู้และทำเป็น ไม่ใช่การจำได้ ภายใต้อาชีพที่มีจำกัด ผู้วิจัยจึงคิดหาแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ชุมชน เพื่อที่จะให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชน เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นร่วมออกแบบชุดกิจกรรมโดยเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสวนยางพาราและร่วมกันถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่

และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้ ดังนั้นแล้วเพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่ถูกต้องและเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สวน งามพารา ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาพื้นที่ บ้านดงต้อง ตำบลผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัด หนองคาย ในเรื่องการทำเกษตรงามพารา เพื่อที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนางานวิจัยต่อไปและร่วมกันถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ส่งเสริมให้เด็กและ เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นแล้วเพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ ที่ถูกต้องและเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็นการ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สวนงามพารา จึงได้ดำเนิน การศึกษาพื้นที่ บ้านดงต้อง ตำบลผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย ในเรื่องการทำ การเกษตรสวนงามพารา เพื่อที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและพัฒนางานวิจัย ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. กิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยผ่านครู ภูมิปัญญาเรื่องสวนงามพารา มีลักษณะกิจกรรมเป็นอย่างไร
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยใช้ กิจกรรมการเรียนรู้สวนงามพาราของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร
3. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยใช้ กิจกรรมการเรียนรู้สวนงามพาราเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาฐานกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน ผ่านครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสวนงามพารา บ้านดงต้อง ตำบลผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยใช้ กิจกรรมการเรียนรู้สวนงามพารา บ้านดงต้อง ตำบลผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิต ของเด็กและเยาวชน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้สวนงามพารา บ้านดงต้อง ตำบลผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

ขอบเขตงานวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนในระบบการศึกษา จำนวน 17 คน และกลุ่มเด็กที่ศึกษาอยู่นอกระบบการศึกษาและการศึกษาคตามอัธยาศัย จำนวน 3 คน ที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพรับจ้างรายวัน มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทั้งหมดเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่มีอายุระหว่าง 6-13 ปี จำนวนทั้งสิ้น 20 คน เป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจและสมัครใจ ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กเยาวชน

2. กลุ่มผู้มีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลและผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้

- 2.1 ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านดงต้อ
- 2.2 เกษตรกรสวนยางพารา
- 2.3 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 2.4 ผู้ใหญ่บ้านดงต้อ
- 2.5 นักวิชาการเกษตร
- 2.6 สมาชิกสหกรณ์สวนยางพาราบ้านดงต้อ
- 2.7 ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน
- 2.8 ปราชญ์พิธีกรรมชาวบ้าน
- 2.9 พระภิกษุสงฆ์
- 2.10 ครัวภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสวนยางพารา

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยได้ใช้กรอบเนื้อหา ดังนี้

- 3.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยสามารถจัดการศึกษาได้ทั้งในระบบการศึกษา นอกระบบการศึกษาและสนับสนุนให้ชุมชน องค์กรหรือสถานประกอบการสามารถจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้ โดยต้องยึดหลักให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ เพื่อที่จะให้ผู้เรียนนั้นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3.2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความรู้และทักษะชีวิตพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ

3.3 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 จัดการศึกษาที่มีความหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาสความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล มีการส่งเสริมให้ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรอื่นๆ ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการศึกษา มีการจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

3.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ได้ให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ไทยที่มีการสั่งสม สืบทอด และรักษากันไว้ อย่างรู้คุณค่า เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย เสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคงและเอื้อต่อการพัฒนาคนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้สู่วัฒนธรรมการเกื้อกูล เสริมสร้างทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

3.5 กิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนผ่านคุณภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสวนยางพาราตามหลักการพัฒนาทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก ซึ่งมีทักษะชีวิต 10 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการตัดสินใจ 2) ทักษะการแก้ปัญหา 3) ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ 4) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 5) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 6) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 7) ทักษะการตระหนักรู้ในตน 8) ทักษะการเข้าใจผู้อื่น 9) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ 10) ทักษะการจัดการกับความเครียด และจากการสำรวจสอบถาม เสนวนาพุดคุยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของเด็กและเยาวชนจึงมีความเห็นร่วมกันว่าสมควรที่จะต้องจัดกิจกรรมและเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตในส่วนที่เด็กและเยาวชนบ้านดงต้องนั้นมีน้อยหรือขาดหายไป อันได้แก่ทักษะชีวิตใน 4 ด้าน เช่น ทักษะการตัดสินใจ ทักษะ

การแก้ปัญหา ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและทักษะการจัดการกับอารมณ์ เพื่อเป็นการเติมเต็มทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และสามารถที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

4. พื้นที่การทำวิจัย

บ้านดงต้อง ตำบลผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

5. ระยะเวลาในการทำวิจัย

เดือนมกราคม พ.ศ. 2555 ถึง เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการนำทักษะกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้สวนยางพาราบ้านดงต้อง มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ โดยได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่ การจัดการกับปัญหา การตัดสินใจ การจัดการกับอารมณ์และต้องมีความสัมพันธ์ทางอันดีระหว่างบุคคลในชุมชน และต้องอาศัยอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง ครอบครัว หรือชุมชน

การพัฒนาทักษะชีวิต หมายถึง การใช้กิจกรรมการเรียนรู้สวนยางพาราบ้านดงต้อง มาพัฒนาความสามารถด้านทักษะชีวิตที่ขาดหายใน 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และทักษะการตัดสินใจ ของเด็กและเยาวชนบ้านดงต้อง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้นำไปในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขและเตรียมพร้อมสำหรับปรับตัวในอนาคต

เด็กและเยาวชน หมายถึง นักเรียนในระบบการศึกษา จำนวน 17 คน และกลุ่มเด็กที่ศึกษาอยู่นอกระบบการศึกษาและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 3 คน ที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพรับจ้างรายวัน มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทั้งหมดเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 6-13 ปี ที่ให้ความสนใจและสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กเยาวชน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านดงต้อง ตำบลผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

กิจกรรมการเรียนรู้สวนยางพารา หมายถึง ฐานกิจกรรมการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 3 ฐานการเรียนรู้และ 5 กิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้จากการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับครุภูมิปัญญาในท้องถิ่น ผู้วิจัย เด็กและเยาวชน ผู้นำชุมชน ครู นักวิชาการ เกษตรกรสวนยางพารา โดยเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดทักษะชีวิตที่ขาดหายไป

4 ด้าน ได้แก่ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และทักษะการตัดสินใจ

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง สถานที่ให้ความรู้ด้านกิจกรรมสวนยางพาราที่มีครูภูมิปัญญาและบุคคลในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอด เช่น แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แหล่งเรียนรู้สวนยางพารา ไร่ยางพารา ปราชญ์ชาวบ้านและพระสงฆ์ ในบ้านคงต้อง ตำบลหาดตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

แหล่งเรียนรู้สวนยางพารา หมายถึง สถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสวนยางพารา เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนบ้านคงต้อง โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้สวนยางพารา ซึ่งมีครูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสวนยางพาราเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีนักวิชาการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับเด็กและเยาวชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านยางพารา หมายถึง บุคคลผู้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องสวนยางพารา อาทิเช่น การปลูก การดูแล การกรี๊ด การรักษา การผลิตและการจำหน่ายยางพารา เป็นต้น ซึ่งเป็นความรู้ความสามารถที่ได้สั่งสมความรู้และประสบการณ์มาในระยะเวลาอันนาน และเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับของคนทั่วไป ทั้งยังเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของตนเองให้กับผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เด็กและเยาวชนมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและสังคม มีความรู้ความสามารถด้านทักษะชีวิตที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ และได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตที่ดีที่เหมาะสมต่อไปได้
2. เด็กและเยาวชนเกิดความรักและหวงแหนต่อทรัพยากรในท้องถิ่น และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเป็นสุข
3. ได้กระบวนการและองค์ความรู้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น
4. ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นแนวทางสำหรับ ครู ผู้บริหารศึกษานิเทศก์ และผู้สนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน